

Miesto konkurencingumo veiksniai

Jolita Sinkienė

*Kauno technologijos universitetas
K. Donelaičio g. 20, 44239 Kaunas*

Straipsnyje analizuojamos teorinės miesto konkurencingumo analizės problemos, ypatingą dėmesį skiriant miesto konkurencingumo formavimosi procesui ir veiksniams bei jų ryšiams, darantiems įtaką miesto konkurencingumo lygmenis kaitai. Pabrėžiant, kad dauguma šiuo metu egzistuojančių tarptautinio ar nacionalinio lygmens subjektų konkurencingumo tyrimų metodikų nėra visiškai tinkamos subnacionalinio lygmens subjektų (miestų) konkurencingumui analizuoti, pristatomas naujas miesto konkurencingumo analizės modelis. Šiame modelyje išskiriami pagrindiniai miesto veiklos išorinės ir vidinės aplinkos veiksniai ir juos sudarantys elementai.

Raktažodžiai: miesto konkurencingumas, miesto sistema, konkurencingumo veiksniai.

Keywords: city competitiveness, urban system, factors of urban competitiveness.

Įvadas

Šiuolaikinėje visuomenėje vykstantys globalieji procesai skatina viso pasaulio mokslininkus ir praktikus vis didesnę dėmesį skirti „konkurencingumo“ sąvokai. Konkurencingumo klausimai tapo neatsiejami tarptautiniu, nacionaliniu ir subnacionaliniu (regioniniu ar vietiniu) viešojo valdymo lygmenimis. Ne tik verslo organizacijos, bet ir šalys, regionai bei miestai siekia būti konkurencingi, kad išliktų informacijos ar žinių ekonomikos suformuotoje naujojoje globaliojoje rinkoje ir „naujojoje konkurencijoje“ [1; 2].

Plačiai pripažįstama, kad XXI amžius - miestų amžius. Jungtinių Tautų ekspertai teigia, kad jau dabar pusė pasaulio gyventojų gyvena miestuose. Miestai laikomi pagrindiniais globaliosios „ekonomikos varikliais“: čia koncentruojasi ekonominis ir socialinis kapitalas; tai svarbūs ekonominio, mokslinio-technologinio ir kultūrinio žmonijos progreso centrai.

Norint išvengti klaidų ir sustiprinti miesto konkurencinį pranašumą, svarbu gebėti kuo tiksliau nustatyti esamą padėtį tam tikroje konkurencinėje aplinkoje bei sugebėti objektyviai suformuoti vietovės konkurencingumą stiprinančią strategiją. Svarbu turėti priemones, galinčias sistemingai analizuoti ir vertinti savo veiklos rezultatus, priimti kokybiškesnius politinius miesto valdymo sprendimus.

Siekiant geriau pažinti ir spręsti su konkurencingumu susijusias problemas, pastaraisiais dešimtmečiais atliekama vis daugiau šalių, regionų, miestų konkurencingumo tyrimų [4-7 ir kt.]. Teoriniu požiūriu miestų konkurencingumo problematika išsamiau nagrinėjama įvairių šalių mokslininkų darbuose [8-14 ir kt.]. Labiausiai išvystytas viešojo sektoriaus subjektų konkurencingumo metodikas yra parengusios ir praktikoje taiko ekonomiškai išsivysčiusios šalys; kitose šalyse šios patirties yra nedaug [15].

Daugelis viešojo sektoriaus subjektų, ypač nacionalinio lygmens, konkurencingumo analizės metodikų nėra visiškai tinkamos miestui. Nors tam tikri analizės principai ir kriterijai sutampa, tačiau nemažai naudojamų šalies veiklos analizės kriterijų nėra tinkami vietos (regiono, miesto) lygmens situacijai tirti. Svarbiausi nacionalinio lygmens tyrimų kintamieji yra valdymas, mokesčiai, korupcija, politiniai trikdžiai, ekonomikos atvirumas, bendras vidaus produktas ir pan. Subnacionalinė valdžia kontroliuoja skirtingus veiksnius, valdo skirtingus išteklius bei naudoja skirtingus konkurencingumą lemiančius svertus [15]. Dėl to kai kurių svarbių kintamųjų negalima priskirti subnacionalinam lygmeniui, nes jame egzistuoja kito pobūdžio problemos ir jų sprendimo būdai.

Jolita Sinkienė – Kauno technologijos universiteto Viešojo administravimo katedros asistentė.

E. paštas: jolita.sinkiene@ktu.lt

Straipsnis įteiktas redakcijai 2008 m. liepos mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2008 m. rugpjūčio mėn.

Skirtingų institucijų ir mokslininkų siūlomų metodikų įvairovė apsunkina vietovių konkurencingumo veiksmų pažinimą, lyginimą bei taikymą skirtingose šalyse. Mokslinių diskusijų erdvėje iki šiol nėra aiškaus miesto konkurencingumo koncepcijos apibrėžimo, nėra tarptautiniu mastu identifikuotos ir operacijomis pagrįstos palyginamų ir priimtinių miesto konkurencingumą lemiančių veiksmų sistemos. Dėl to mokslininkai ir miestų vadovai ne visada gali pakankamai pagrįsti miestų plėtros ir konkurencingumo didinimo sprendimus, kyla neteisingų plėtros krypčių pasirinkimo, neefektyvaus išteklių panaudojimo ir su tuo susijusių problemų pavojus.

Šio straipsnio tikslas - supažindinti su Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedros mokslininkų atliktu tyrimu „Miesto konkurencingumo veiksniai“, jo metodologija bei pagrindiniais tyrimo rezultatais. Šiuo tyrimu buvo siekiama apžvelgti fundamentalias miesto konkurencingumo teorijas ir koncepcijas ir remiantis jomis parengti miesto konkurencingumo modelį, jame išryškinant miesto veiklos konkurencingumo formavimosi procesą bei pagrindinius mikro- ir makroaplinkos veiksmus, darančius įtaką šiuolaikinio miesto konkurencingumui, bei juos sudarančius elementus.

Siekiant nustatyti svarbiausius miesto veiklos veiksmus ir juos sudarančius elementus, identifikuotus teoriniame miesto konkurencingumo modelyje, buvo atliktas empirinis tyrimas - apklausti Lietuvos vietinio ir nacionalinio valstybės valdymo lygmens institucijų, verslo organizacijų ir nevyriausybinų organizacijų atstovai, kurie realiai susiduria su miestų konkurencingumo stiprinimo veiklomis. Remiantis teorinių ir empirinių tyrimų rezultatais parengtas teorinis miesto konkurencingumo analizės modelis.

1. Miesto samprata ir reikšmė šiuolaikinėje visuomenėje

Šiuolaikiniai miestai aktyviai formuoja ekonominės veiklos sąlygas, daro įtaką bet kurios vietovės verslo klimatą. Demokratiškose visuomenėse vietos valdžios institucijos aktyviai įgyvendina miestų restruktūrizaciją ir taip skatina gerbūvio valstybės transformavimąsi į valstybę - ekonomikos vystytoją [16].

Didžiulės konkurencijos erdvėje, kur kapitalas ir profesionalai yra nevaržomi, miestai imasi antrepreneriškos ir į tarptautines rinkas orientuotos strategijos, kad padidintų savo konkurencingumą.

Tai lemia antrepreneriškų miestų atsiradimą ir naujo urbanistinio režimo išsialėjimą [3]. Anot Hall [17], ryškėja nauja pasaulio ir Europos geografija, kuri ignoruoja nacionalines sienas. Miestų veikloje vis ryškesni tampa transnacionalumo požymiai. Jie konkuruoja dėl mobilaus kapitalo, darbo jėgos, institucijų, renginių ir kt.

Miestai yra dinamiškiausi ekonominės transformacijos globaliajame lygmenyje centrai [18]. Miestai, ypač didieji, yra pagrindinis bet kurios šalies ekonomikos variklis [19]. Tai erdvės, kuriose sukuriamas ekonominis perteklius, padedantis vystyti silpniau išsivysčiusias teritorijas. Miestai telkia didžiausią vartotojų koncentraciją ir stambiausias šalies vidaus rinkas. Jie atlieka svarbiausias paskirstymo funkcijas nacionalinėje, regioninėje ir globaliojoje ekonomikoje. Didžiausia aukštojo mokslo infrastruktūra sukurta miestuose. Čia gimsta naujos idėjos ir kuriamos naujos pramonės šakos.

Skirtingi autoriai pabrėžia, kad šalių ir regionų konkurencingumą ir patrauklumą sąlygoja juose esančių pagrindinių miestų ekonominė plėtra ir galia [20-22]. Šią išvadą papildė pagrindiniai konkurencijos tarp miestų principai, kuriuos atspindi Europos erdvinės plėtros perspektyvoje⁵ [23] pateikiamas požiūris, kad regionai / periferijos gali tapti konkurencingais tik tuo atveju, jei jiems priklausančios miestai bus ekonomiškai stiprūs.

Nepaisant didelės miestų reikšmės pasaulio (nacionalinei) ekonomikai, jų veiklos poveikis neretai yra paslėptas, sunkiai pastebimas ir per mažai vertinamas dėl miestų veiklos rezultatų specifiškumo ir įvairiapusiškumo.

Atlikta mokslinės literatūros analizė parodė, kad iki šiol nėra visuotinio bendrai pripažinto ir universalus miestų veiklos ekonominio poveikio šalies ar regiono mastu vertinimo. Patikimos informacijos stoka neleidžia nustatyti adekvataus miestų poveikio tiek atskiros šalies, tiek pasaulio ekonomikai. Miestai neretai aptarnauja ir su jais tiesiogiai nesusijusius šalies ar kitų pasaulio šalių gyventojus. Kita vertus, toks miestų veiklos kompleksškumas leidžia jiems reikšmingiau daryti įtaką daugelio šalių socialinei-ekonominei plėtrai.

Šiuolaikinėje visuomenėje miestai ir jų veikla turi ypatingą reikšmę. Miesto veiklos procesų analizė ir supratimas padeda efektyviau siekti plačiosios visuomenės siekių, geriau spręsti socialines problemas. Todėl miestas tampa aktualus įvairių mokslo sričių, tarp jų vadybos ir administravimo, analizės objektas.

⁵ angl. *European Spatial Development Perspective*.

Nepaisant vis augančio miesto studijų populiarumo, dažnai susiduriama su miesto, kaip mokslinės analizės objekto, sampratos problema. Skirtinguose kultūrose bei šalyse ši samprata skiriasi, neretai skirtumai ypatingai ryškūs. Dažniausiai autoriai, analizuojantys miestų konkurencijos problemas, studijų objektu renka dvi pagrindines miesto sampratas: „miestas“ [24-26 ir kt.] arba „miesto (urbanistinis) regionas“ [27; 28]. Šiame darbe vartojamas „miesto“ terminas, labiau atitinkantis Lietuvos situaciją ir šio darbo empirinio tyrimo kontekstą. „Miesto“ definiciją paprastai sudaro šie elementai: sudėtinis šalies administracinis-teritorinis padalinys, gyvenamoji vietovė, turinti aiškiai apibrėžtas ir teisiškai nustatytas teritorijos ribas, kurios didžioji dalis gyventojų dirba ne žemės ūkyje, turinti savivaldos teises. Be to, išskirtini šie pagrindiniai miesto sampratų tipai: miestas kaip sistema (sisteminiis požiūris), miestas kaip vieta, miestas kaip rezultatas, miestas kaip organizacija, miestas kaip funkcija.

Skirtingų mokslininkų požiūrių į miesto sampratą apibendrinimas suteikia galimybę sistemingai analizuoti konkrečias miesto veiklos sritis ir problemas bei siekti galimų jų sprendimo būdų.

2. Miestas kaip sistema ir procesas

Šio tyrimo atveju miesto konkurencingumo analizė paremta miesto, kaip sudėtingos, atviros socialinės sistemos, teorija. Sisteminiis požiūris į miesto veiklos analizės problemą pagrįstas tuo, kad atskiri miesto elementai traktuojami kaip didesnės sistemos vientisi, santykinai savarankiški dariniai.

Berry [29] teigia, kad „miestai ir jų grupės yra sistemos, kurias galima analizuoti taip pat, kaip kitas sistemas, ir apibūdinti tais pačiais apibendrinimais, konstruktais ir modeliais“. Borja ir Castells [30] miestą įvardija kaip „... specifinę socialinių ryšių, kultūros ir ypač politinių savivaldos institucijų sistemą“ ir taip akcentuoja jo sisteminę prigimtį.

Masure [31] remiasi sisteminiu požiūriu, identifikuodamas septynis svarbiausius miesto komponentus, atitinkančius miesto žmogiškąjį turinį, fizinę erdvę, veiklą, valdžią, identitetą ir funkcinį atsparumą. Autoriaus nuomone, kiekvienas šių sudėtinių vidinių sistemos elementų yra sudarytas iš įvairių kitų elementų, t. y. gyventojų, miesto erdvės, miesto funkcijų ir paslaugų, miesto veiklų, miesto valdžios ir interesų grupių, identiteto, kultūros, įvaizdžio, taip pat jo funkcinio atsparumo.

Mokslininkų nuomone, šiuolaikinį miestą tikslinga traktuoti kaip sudėtingą sistemą „bendruo-

menė - veikla - gamtiniai, antropogeniniai komponentai – aplinka“, kur žmogus sąveikauja su gamtiniais ir antropogeniniais komponentais, objektais, daiktais, priemonėmis (darbo, buities, poilsio ir kitu metu) tam tikroje aplinkoje. Anot Begg [10], miestas – tai sisteminiis reiškinys, kuriam priskiriami patys įvairiausi aspektai: politiniai, ekonominiai, socialiniai, etiniai, technologiniai, teisiniai ir kt.

Miesto sistemoms būdingas atvirumas, kompleksiskumas, dinamiškumas. Dauguma autorių išskiria atvirumą, kaip pagrindinę miesto sistemos savybę [32-34]. Tai yra miestas laikomas *atvira* sistema (pavyzdžiui, pokyčiai miesto aplinkoje leidžia įdiegti technines ar socialines inovacijas), susidedančia iš tarpusavyje persiklojančių posistemių kaip tarpusavyje susijusių tinklų išraiška. Pumain [35] akcentuoja miesto sistemos ir jos aplinkos sąryšį: „miesto sistemos niekada nebūna visiškai izoliuotos nuo jų išorinės aplinkos; ir kuo didesnis miestas, tuo šie ryšiai yra įvairesni.“ Miestai nuolat sąveikauja su kitais miestais, kita aplinka. Taip susidaro dar kompleksiškesnė miesto ir jo aplinkos sąveikos struktūra.

Plėtojant miesto kaip sistemos požiūrį, galima konstatuoti, kad miestas – tai sistema, kurią sudaro tam tikros įeigos (*inputs*), vidaus procesai (*through-puts, processes*) bei išeigos (*outputs*) (žr. 1 pav.). Wooton [36] teigia, kad miestai yra sudaryti iš įvairių komponentų, naudojančių įeigas ir kuria išeigas, t. y. naudodami tam tikrus resursus sukuria tam tikrus rezultatus.

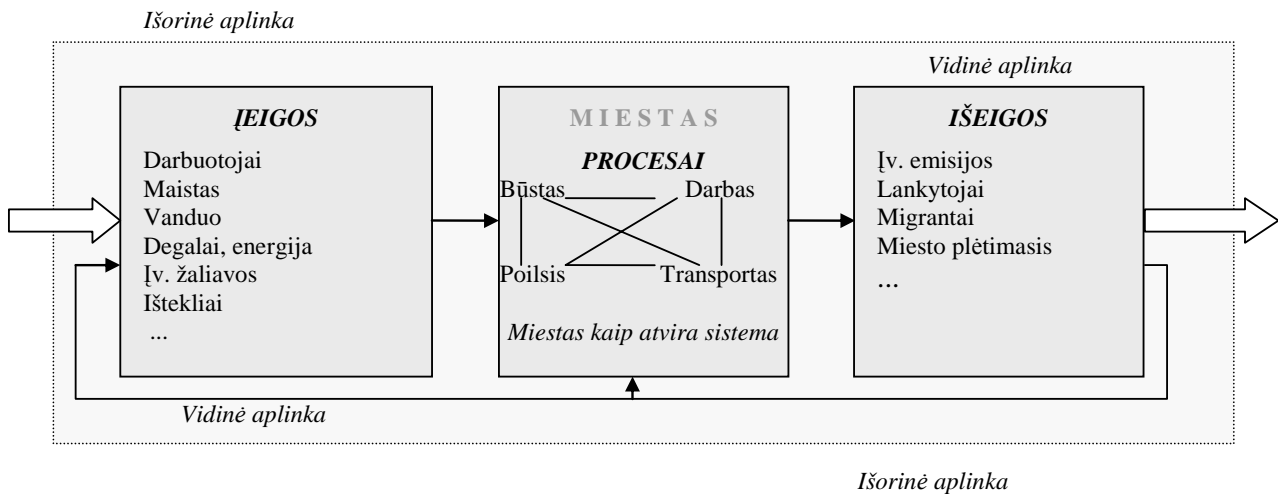
Miesto įeigos - tai žmonės, įvairios prekės, medžiagos, žaliavos ir paslaugos (pvz., įvairios medžiagos ir žmogaus darbas virsta pastatais ar infrastruktūra). Viduje nuolat vyksta nenutrūkstami žmonių, būsto, transporto, darbo ir poilsio sąveikos procesai. Išeigos – įvairiausi žmonių ir kitų miesto elementų veiklos produktai (pvz., nuotekos, šiukšlės, taip pat „nematomi“ produktai, tokie kaip oro tarša) ir pan. Akivaizdu, kad miesto sistemos įeigų ir išeigų kiekis bei prigimtis laikui bėgant kinta, ir miestai veikia nuolat kintančioje aplinkoje.

Kompleksiškumas – kita ryški miestų savybė. Anot Portugalį [37], miestai yra kompleksinės sistemos, valdomos įvairaus laipsnio galių, sąveikaujančių skirtinguose laiko ir erdvės lygmenyse nelinejiniu būdu.

Remiantis Kresl [13], Begg [10], Oatley [38], Porter [39] tyrimų analize, galima teigti, kad miesto kaip sistemos plėtotė priklauso nuo

vidinių bei išorinių miesto sistemos elementų bei jų sąveikos. Miestų evoliuciją lemia tiek vidiniai veiksniai (pvz., institucijų ar individų priimami sprendimai), tiek išorinės sąlygos (tarptautinis ekonominis kontekstas), jų eko-

nominė ir socialinė plėtra. Masare [31] pabrėžia, kad „bet koks išorinės aplinkos pokytis tiesiogiai paveiks tam tikras miesto sistemoje pasireiškiančias funkcijas, veiklas, sprendimų priėmimą ar žmonių elgseną“.

1 pav. Miesto funkcionavimo procesas

Apibendrinant aptartas miesto teoretikų nuomones, galima teigti, kad sisteminis požiūris padeda atskleisti miesto, kaip ypatingu kompleksišku pasižymintio socialinio reiškimo, esmę. Remiantis šiuo požiūriu, miesto kaip sistemos veiklos rezultatus bei jas lemiančias priežastis atskleidžia vidiniai ir išoriniai miesto aplinkos veiksniai ir elementai bei jų tarpusavio ryšiai.

3. Miesto konkurencingumo samprata ir procesas

Subnacionalinio lygmens (miestų) konkurencingumo tyrimo ir modeliavimo galimybių teorinio pagrindimo bei praktinio interpretavimo būtinumą liudija tai, kad nors konkurencingumo teoriją analizuojančioje mokslinėje literatūroje sutinkamas ne vienas bendro pobūdžio konkurencingumo modelis, jų tinkamumą miestų atveju patvirtinančių empirinių tyrimų atlikta mažai.

Tarptautinėje mokslinių diskusijų erdvėje miesto konkurencingumo tema diskutuojama pora pastarųjų dešimtmečių. Tačiau iki šiol nėra priimto vieningo požiūrio ir būdo miesto konkurencingumo koncepcijai pagrįsti. Dauguma pasaulyje taikomų miestų konkurencingumo analizės metodikų, parengtų įvairiose organizacijose (D. Britanijos Nacionalinis statistikos biuras; Price WaterhouseCoopers; MNEX - The Metropolitan New Economy Index; ECI - European Competitiveness Index ir kt.), akcentuoja ekonominius miestų konkurencingumą lemiančius veiksnius,

nepakankamai dėmesio skiriama miesto išorinės aplinkos (makroaplinkos) veiksniams, jų poveikiui. Kaip rodo teorinių studijų rezultatai, svarbu skirti didesnę dėmesį ne tik ekonominiams miesto konkurencingumą formuojantiems aspektams, bei ir socialiniam kapitalui [40], institucinei sąrangai [41], inovacinei aplinkai [42] ir kt.

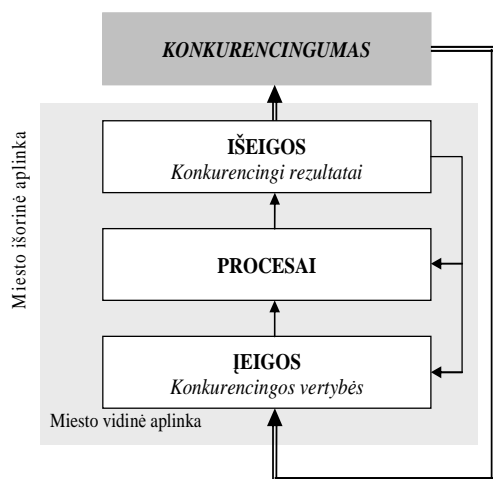
Miestų konkurencingumo teoretikai pripažįsta, kad didžiausiu konkurencingumu pasižymintys miestai yra vietovės, kuriose kompanijos ir žmonės nori investuoti ar gyventi. Teritorinės sistemos, tarptautinėje konkurencinėje erdvėje gebančios objektyvias plėtros sąlygas išnaudoti geriau nei kitos sistemos, laikomos sėkmingomis sistemomis. Kitaip tariant, sėkmingais laikomi tie subjektai, kurie vystosi geriau nei jų „kaimynai“, t. y. gretimi miestai, savivaldybės ar tolesni miestai, turintys panašius gamtinius ir istorinius išteklius. Anot Begg [10], „... vieta yra svarbu, ir kai kurie miestai akivaizdžiai siūlo geresnį savybių rinkinį verslui nei kiti“.

Miesto konkurencingumas neatsiranda iš kokios nors bendro pobūdžio siekiamos savybės. Miestai negali, kaip anksčiau buvo manoma, būti bendrai konkurencingi. Iš tikrųjų, jų konkurencingumas susijęs su erdvės srautais, kuriuos miestas nori pritraukti⁶.

⁶ Pavyzdžiui, miestas X gali būti konkurencingesnis už miestą turizmo srityje, o miestas Y bus konkurencingesnis už miestą Z medicinos paslaugų srityje. Negalima tiesiogine prasme miesto Y laikyti konkurencingesniu už miestą X ar atvirkščiai. Jei siekiama vertinti atskirų miestų konkurencingumą, vertinamų miestų tikslai turi būti panašūs.

Apibendrinant įvairių autorių miesto konkurencingumo apibrėžimų formuluotes, galima pasitebėti, kad nors šie apibrėžimai pasižymi įvairove, daugelis jų akcentuoja panašius miesto konkurencingumo tikslus ir siekius: miesto bendruomenės gyvenimo kokybės didinimą, aukštesnį pragyvenimo lygį, sėkmingo verslo pritraukimą bei išlaikymą ir pan. Miesto konkurencingumas apibūdinamas kaip dviejų ar daugiau miestų veiklos santykiai, kaip „gebėjimas išlaikyti konkurencinę poziciją konkrečioje konkurencijos srityje / rinkoje tarp kitų panašaus tipo (dydžio, geopolitinio statuso, dominuojančios ekonomikos srities) miestų, siekiančių panašų tikslų, tausojant išteklius ir didinant miesto narių gerovę dėl vidinių išteklių ir išorinės aplinkos veiksnių valdymo.

Remiantis miesto, kaip atviros, kompleksiškos ir dinamiškos sistemos, teorija, miesto konkurencingumą lemia miesto įeigų, kurios dalyvauja įvairiuose miesto veiklos procesuose, formuodamos tam tikras išeiigas, kokybė (žr. 2 pav.).

2 pav. Miesto konkurencingumo formavimo procesas

Miesto įeigos – tam tikros konkurencingos vertybės. Miesto veiklos proceso rezultatas (išeiigos) gali būti suprantamas kaip tam tikrų konkurencingų miesto veiklos rezultatų visuma. Įeigų transformacijos į išeiigas procesas vyksta specifinėje aplinkoje, kuri pasižymi dinamiškumu, daugiasluoksniškumu, kompleksišku ir ši aplinka jai daro tiesioginę įtaką. Nuo miesto veiklos proceso rezultatų, t. y. išeiigų, kokybės, lyginant jas su kitų miestų konkurentų išeiigomis, priklauso miesto konkurencingumas.

Kadangi miesto konkurencingumas yra pakankamai sudėtingas ir kompleksinis reiškinys, todėl paprasčiau jį analizuoti, remiantis modeliais.

4. Miesto konkurencingumo modelis

Siekdamas išsilaikyti tarptautinėje miestų konkurencijos erdvėje, kiekvienas miestas turi užtikrinti, kad jo visapusiškas patrauklumas, esamų ir potencialių investuotojų, gyventojų bei lankytojų patyrimų visuma prilygtų ar pralenktų galimas alternatyvas (kitus miestus). Anot Begg [10], esami ir potencialūs gyventojų, lankytojų ir investuotojų srautai į miestą glaudžiai susiję su miesto konkurencingumu. Atsižvelgiant į šiuos svarbius aspektus, konkurencingumą nacionalinėje ir tarptautinėje miestų konkurencijos rinkoje lemiančių veiksnių pažinimas padėtų efektyviau identifikuoti esamą poziciją ir numatyti galimas perspektyvas, leidžiančias tikslingiau formuoti miestų plėtros politiką.

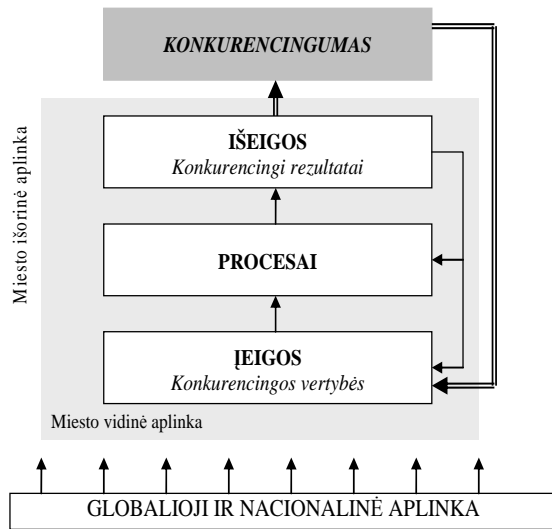
Dauguma miesto konkurencingumo klausimus tyrinėjančių mokslininkų teigia, jog tai viena iš sunkiausiai apibendrinamų tyrimų sričių, todėl miesto konkurencingumą formuojančių veiksnių analizė taip pat yra gana sudėtinga. Todėl miesto konkurencingumą siūloma analizuoti pagal jį nusakančius veiksniai. Izoliuotas atskiro veiksnio nagrinėjimas neatskleidžia išsamaus konkurencingumo vaizdo.

Nėra vieningos teorinių miesto konkurencingumo stiprinimo sprendimų analizės. Įvairūs autoriai akcentuoja skirtingus miesto konkurencingumą lemiančius veiksniai. Mokslinėje literatūroje dažnai deklaruojama miesto konkurencingumo didinimo svarba, tačiau pasigendama metodologiškai pagrįstų modelių, kuriuose kompleksiskai būtų išskirti pagrindiniai miesto konkurencingumą lemiantys veiksniai.

Remiantis teoriniais tyrimais nustatyta, kad tik kompleksiskai ir sistemingai vykdoma miesto veikla sąlygoja reikiamą konkurencingumo lygį išorinėje (nacionalinėje, tarptautinėje) miestų rinkoje. Be to, miesto konkurencingumą nulemia ne viena, net ir esminė savybė, bet jų kompleksas. Todėl siūloma įvairius minėtus miesto konkurencingumo komponentus sujungti į miesto konkurencingumo modelį (žr. 3 pav.).

Šiame modelyje siūloma išskirti dviejų lygmenų konkurencingumą lemiančius veiksniai, t. y. vidinius (mikroaplinkos – miesto vidinės aplinkos) bei išorinius (makroaplinkos – globaliosios ir nacionalinės aplinkos) veiksniai. Bendruosius išorinės - nacionalinės ir globaliosios aplinkos - veiksniai siūloma apjungti. Šis siūlymas paremtas Pumain [35], Masure [31], Cheshire ir Hay [43], Budd [44], ET [45] ir kt. autorių požiūriu, kad pastaraisiais metais demokratiškų valsty-

bių miestai dėl valstybės galios masto kaitos procesų patiria vis didesnę tiesioginę globaliųjų jėgų poveikį, kurios daugeliu atvejų verčia adaptuoti nacionalinės aplinkos elementų turinį ir struktūrą.

3 pav. Bendrasis miesto konkurencingumo modelis

Anot Webster ir Muller [15], daugelyje šalių nacionaliniai veiksniai praranda savo ankstesnę reikšmę dėl globaliųjų jėgų poveikio: prekybos liberalizacijos, kuri sumažino tarifų politikos reikšmę, ar vidinių reformų, pavyzdžiui, decentralizacijos, kurios pasekmė – atsakomybės už kai kurias, ypač reikšmingas konkurencingumui, veiksnius (techninio personalo mokymą, vietinės infrastruktūros plėtrą, oro uostų valdymą, pramonės parkų kūrimą, bendruomenės organizacijų stiprinimą ir pan.) perdavimas žemesniam, t. y. miesto, lygmeniui.

Apžvelgus mokslinę literatūrą, galima daryti išvadą, kad skirtingų autorių nustatyti išoriniai ir vidiniai miestų konkurencingumą formuojantys veiksniai pasižymi didele įvairove, šių veiksmių skirstymas nėra vienodas, veiksmių reikšmė ir jų tarpusavio sąryšių interpretavimas taip pat skirtingi. Siekiant išspręsti šią veiksmių apibrėžtumo trūkumo problemą bei pagrįsti miestų konkurencingumo modelio struktūrą, toliau bus aptarti teorinėje literatūroje identifikuojami skirtingi vidinių ir išorinių miestų konkurencingumą lemiantys veiksniai, jų charakteristikos ir klasifikacija.

5. Miesto konkurencingumą lemiantys veiksniai

Dažnai akivaizdu, kurie miestai praranda savo konkurencinį pranašumą, tačiau sudėtinga įvardinti tai lemiančius kintamuosius [46]. Mokslinėje lite-

ratūroje tvirtinama, kad miesto konkurencingumo teorijos esmę tiksliau atskleidžia miesto konkurencingumą formuojančių veiksnių analizė. Toliau pateikiamos analizės tikslas – nustatyti svarbiausius vidinės ir išorinės miesto aplinkos veiksnius, darančius didžiausią poveikį miesto konkurencingumui, t. y. nustatyti 3 pav. pateikto modelio struktūrinius elementus.

5.1. Miesto konkurencingumui darantys įtaką išoriniai veiksniai

Globalizacijos procesai vyksta labai sparčiai. Jie pagrįsti vieningų normų ir standartų suformavimu. Šiems procesams būdinga aukšta sinchronizacija. Galima teigti, kad globalizacijos procesas miestų veiklos kontekste vyksta dviem kryptimis: pasiūlos srities ir paklausos srities kryptimis. Pasak Žilinsko [47], miesto išorinei aplinkai spaudimas daromas iš dviem atvejais: vienu atveju keičiasi visuomenės lūkesčiai miesto atžvilgiu ir jo teikiamoms paslaugoms, kitu atveju – vidinis modernizavimas sukelia stresus bei konfliktus esamose politinės kontrolės struktūrose ir esamose išteklių įgijimo sistemose.

Globalizacijos poveikį miestams mokslininkai analizuoja dviem lygmenimis. Pačiuose miestuose globalizacija pakeitė socialinę ir erdvinę organizaciją bei kai kurias esmines šiuolaikinio miestietiško gyvenimo sąlygas. Sparčiai intensyvėjantys pasauliniai darbo jėgos ir kapitalo srautai bei jų koncentracija tam tikruose miestuose lėmė iki tol nepatirtą miesto gyventojų daugėjimą, didžiule kultūrine ir ekonomine įvairove pasižymintį miestų atsiradimą.

Dėl nevienodo globalizacijos, naujų informacinių ir komunikacinių technologijų poveikio smarkiai pakito ir išoriniai miestų ryšiai. Išsiplėtė miestų sąveikos geografija bei hierarchinė struktūra, kurią lemia ne gyventojų skaičius, bet į miestą orientuoti transnacionaliniai kapitalo, darbo jėgos, informacijos ir prekybos srautai. Miestai, besiremiami savo santykinę pozicija globalioje hierarchinėje sistemoje, vis daugiau sąveikauja tarpusavyje, ir šie ryšiai peržengia nacionalines ribas.

Reziumuojant galima išskirti šias globalizacijos poveikio miestams savybes: miesto produktų ir paslaugų pasiūlos didėjimas, konkurencijos didėjimą, potencialių miesto produktų / paslaugų vartotojų žinių apie miestą didėjimą ir jų poreikių pasikeitimą, didesnius reikalavimus miesto veiklos efektyvumui ir miesto aplinkos kokybei.

Kiekvienas miestas pasižymi savo unikalioomis savybėmis, kurios daro įtaką miesto raidai

sėkmės ar nuosmukio laikmečiais. Požiūris, kad miestų sėkmė priklauso tik nuo jų teritorijos vidinės aplinkos ir vietinės politikos, sulaukia daugelio mokslininkų kritikos [31]. Iš tiesų didelę reikšmę miestams ir jų veiklos rezultatams turi nacionalinė (ir supranacionalinė) politika, šalies ekonominės veiklos struktūra, inovacijų lygis, nacionalinė mokesčių politika, žmogiškųjų išteklių vystymas, tarifai, makroekonomikos ir pramonės iniciatyvos, kitos viešosios politikos sąlygos, pasiekiamumo laipsnis, darbo jėgos išsilavinimo lygis ir pan. [15; 45].

Cheshire ir Hay [43] išskiria šiuos išorinius miesto raidai darančius įtaką įtakojančius elementus: nacionalinės ekonomikos veiklą, susijusią su nuolat intensyvėjančia tarptautine prekyba; transporto ir komunikacijų kaštų kritimą; didėjančią asmeninį, ekonominį ir finansinį mobilumą; technologinių ir kultūrinių pokyčių difuziją tarp šalių bei urbanistinių sistemų.

Veiksnius, sąlygojančius pokyčius miestuose globaliajame ir nacionaliniame kontekste, tikslinga analizuoti sujungiant juos į tam tikras grupes, turinčias esminės reikšmės miesto konkurencingumo lygiui. Vienas iš plačiausiai paplitusių metodų tam tikro objekto veiklos išorinei aplinkai analizuoti yra PEST⁷ analizės metodas, taikytinas ir miesto tyrimų atveju. Pagal šį metodą išorinė miesto aplinka analizuojama keturiais aspektais: politiniu-teisiniu (P), ekonominiu (E), socialiniu-kultūriniu (S), technologiniu (T). Remiantis naujausiomis mokslinių diskusijų miestų konkurencingumo tema išvados, būtina išskirti papildomą išorinės aplinkos aspektą, turintį tiesioginę įtaką miestų veiklai ir rezultatams, t. y. gamtinės / ekologinės (E) aplinkos aspektą. 4 pav. pateikiamos penkios pagrindinės miestų išorinės aplinkos analizės sritys.

Politiniai ir teisiniai veiksniai turi būti analizuojami, nes miesto vadovams ir interesų grupėms būtina suprasti nacionalinės (ir supranacionalinės, pvz. Europos Komisijos) valdžios ketinimus miesto raidos kontekste ir priemones, kuriomis valdžia įgyvendina savo politiką. Būtina atkreipti išskirtinį dėmesį į skirtingų politinių partijų programas, aukštesnės valdžios poziciją tam tikrų miesto veiklos sričių atžvilgiu, mokesčius, darbo rinkos reguliavimo priemones ir pan. Teisiniai veiksniai išskiriami remiantis įstatymų, norminių aktų analize. Jie padeda nustatyti leistinas veiklos ribas bei taikytinus metodus savo

miesto interesams atstovauti skirtingais lygmenimis. Politiniai veiksniai pasižymi dinamiškumu, o teisiniai - stabilumu, užtikrina pagrindinių miesto plėtros taisyklių tęstinumą, nepriklausomai nuo mieste dominuojančių politinių jėgų kaitos.

4 pav. Išorinių miesto konkurencingumą lemiančių veiksnių klasifikacija.

Ekonominių išorinės aplinkos veiksnių analizė padeda suprasti makroekonominis šalies ar platesnio regiono rodiklius, išorinės ekonomikos augimo tendencijas, fiskalinę ir pinigų politiką, korporatyvinio valdymo specifiką, taip pat įvertinti transporto, komunikacijų ir kitos infrastruktūros esamą būklę ir galimus pokyčius artimoje ateityje.

Socialinių veiksnių analizė apima demografinius pokyčius šalyje, regione ar net pasaulyje, visuomenėje vyraujančius šeimos ir bendruomenės santykius, situaciją lygių galimybių ir diskriminacijos srityje, visuomenės gyvenimo būdo ypatumus ir jų pokyčius, sveikatos ir švietimo, darbo ir pajamų, kriminogeninės situacijos aspektus ir kt. Kultūrinių veiksnių analizė koncentruojasi į šalies ar regiono gyventojų paslankumą pokyčiams, požiūrį į pagrindinius miesto veiklos ir plėtros klausimus (atvirumą, uždaramą, racionalumą, kosmopolitiškumą ir pan.).

Technologinių veiksnių analizė leidžia laiku nustatyti tas miesto veiklos galimybes ir grėsmes, kurias atveria naujos technologijos, jų sąlygoti veiklos metodai. Jie taip pat sąlygoja strateginių technologinio proveržio kryptų formavimo tam tikrame mieste nuostatas arba socialinį ir ekonominį miesto atsilikimą, nulemtą technologijų atsilikimo. Miesto atveju tikslinga analizuoti už miesto ribų veikiančių informacinių ir komunikacinių technologijų plėtrą, naujų pramonės

⁷ PEST – political (P), economic (E), social (S) and technologic (T).

šakų įsigalėjimą, gamybos technologijų pažangą, tarptautinę ir nacionalinę technologijų plėtros politiką ir pan.

Gamtinės ir ekologinės aplinkos būklės, tendencijų ir galimų pasekmių apžvalga būtina tiriant miesto veiklą. Būtina analizuoti platesnio regiono (šalies, kontinento, pasaulio) oro kokybės rodiklius, emisijas, geriamojo ir atvirų telkinių vandens kokybę, atliekų tvarkymą, gyvosios gamtos būklę, gamtinių nelaimių riziką, fizinių miestų ribų plėtimąsi, šių sričių reguliavimo nacionalinės ir tarptautinės politikos tikslus ir priemones.

Dėl aštrėjančių ekologinių problemų pastaruoju metu gamtinė aplinka tampa vis svarbesnis miesto veiklos aspektas, apimantis klimato sąlygas, atsinaujinančių ir neatsinaujinančių gamtinių išteklių naudojimą, aplinkosaugos priemones, atliekų tvarkymo standartus ir pan. Pasak McAvoy [48], miestų veiklos rezultatai priklauso nuo miesto gamtinės aplinkos, kuri turi didelės reikšmės gyvenimo kokybei. Patraukli fizinė ar gamtinė aplinka yra svarbiausias „tinkamumo gyventi“ veiksnys ir tiesiogiai ar netiesiogiai gali paskatinti darbo vietų sukūrimą ar investicijų „įplaukimą“.

5.2. Miesto konkurencingumą darantys įtakos vidiniai veiksniai

Vidiniais (endogeniškaisiais) veiksniais laikomi miesto veiksniai, kurie leidžia įveikti išorinius trūkumus, jei vietovėje jie yra ir jei naudojami teisingos kombinacijos. Šiuolaikinės miesto studijos skiria vis didesnę dėmesį tokiems miesto konkurencingumą lemiantiems aspektams: inovacijoms [49], informacijai [51], žinioms [52; 53], kultūrai [8] ir kūrybiškumui [6]. Vis plačiau pripažįstama, kad daugeliu atvejų miesto konkurencingumą lemia lokaliai veiksniai, daugiausia priklausantys nuo asmeninių ryšių, tiesioginių kontaktų [54], patrauklaus urbanistinio klimato [6] ir pan. Anot Petrakos ir Economou [55], miesto konkurencingumo lygis priklauso nuo miesto dydžio, vietos ekonomikos, urbanizacinės ekonomikos. Tačiau jis taip pat priklauso nuo šalies vyriausybės politikos šių ekonomikų atžvilgiu [44].

Teorinių darbų analizė parodė, kad vidiniai miesto konkurencingumą formuojantys veiksniai analizuojami keletu pagrindinių požiūrių: įeigų ir išeigų veiksmų, ekonominių ir strateginių veiksmų, kontroliuojamų ir nekontroliuojamų veiksmų, struktūrinių ir dinaminių veiksmų, vidinių ir išorinių veiksmų požiūriu. Todėl toliau bus sie-

kiama išryškinti kiekvieno požiūrio svarbiausius aspektus.

Įeigų ir išeigų teorija. Miesto konkurencingumo tematiką analizuojančių teoretikų darbuose sutinkamas miestų konkurencingumo modelis remiasi miesto kaip atviros sistemos teorija, t. y. įeigų ir išeigų koncepcijomis. Įeigų lygmuo atspindi konkurencingumo veiksmus, kuriems politikai turi didžiausią įtaką ir galią kontroliuoti. Kiekviena įeiga atlieka svarbų vaidmenį miesto pagrindinėms sąlygoms, formuojančioms jo konkurencingumą.

Tačiau mokslinėje literatūroje nėra vieningai priimtos įeigų kategorizavimo sistemos, nėra vartojama ir standartizuotų terminų. Dažniausiai įeigos kategorizuojamos ekonominiiais veiksniais, kurie laikomi ekonomikos galios „kertiniais akmenimis“. Kiti dažniausiai išskiriami įeigų elementai yra šie: žmogiškieji ištekliai, infrastruktūra, technologiniai ištekliai, informaciniai ištekliai ir pan.

Veiklos įeigų prasme, nemažai autorių (pvz., [5]) bandė nustatyti veiksmus, turinčius kritinės reikšmės konkurencinei miesto galiai. Identifikuoti įvairūs statistiniai matai: išsilavinimas ir įgūdžiai, išlaidos tyrimams ir plėtrai, verslo leidimų skaičius ir pan. Juos taip pat bandoma grupuoti į bendresnes koncepcijas, pavyzdžiui, „žinių pagrindas“ ar „inovaciniai gebėjimai“ ir pan., o tai laikoma esminiais veiksniais, nusakančiais ekonominės veiklos rezultatus nacionaliniu, regioniniu ar vietos lygmenimis [57]. Kai kurie autoriai pabrėžia platesnes „miesto vertybes“ [13; 58]: pasiekiamumą ir jungiamumą, žemės ir patalpų pasiūlą, gyvenimo kokybę, gebėjimą pritraukti darbuotojus bei kt., pavyzdžiui, lyderystę, strateginius gebėjimus ir pan. Tačiau reikia pastebėti, kad iki šiol nėra vieningos mokslininkų nuomonės dėl konkrečių įeigų elementų.

Apibendrinant įeigų ir išeigų požiūriui pritariančiųjų mokslininkų teiginius, galima išskirti šiuos dažniausiai tyrėjų identifikuojamus miesto veiklos *įeigų* elementus: žmogiškuosius išteklius, išsilavinimą ir gebėjimus, inovacijas ir kūrybiškumą, antreprenerystę ir įmonių plėtojimą, ekonominę ir technologinę infrastruktūrą, verslo ir darbo aplinką, ekonomines iniciatyvas, institucinių režimą, technologinius išteklius, informacinius išteklius, pasiekiamumą ir jungiamumą, žemės ir patalpų pasiūlą, lyderystę, strateginius gebėjimus, verslo aplinką, įmonių charakteristikas, iš viršaus žemyn einančias sektorinis tendencijas ir makrojėgas. *Išeigomis* laikomi: miesto įmonių

veiklos rezultatų lygis ar jo pokytis, produktyvumas, pridėtinė vertė vienam asmeniui, asmeninio ar korporatyvinio pelno lygis, pajamų lygis, perkamosios galios lygis, bendrieji darbo, ekonominės veiklos ar nedarbo lygiai, darbo vietų skaičiaus augimas, migracija į vietovę, investicijų pritraukimas, fizinė miesto plėtra ir pan. visi šie išeių elementai kartu sukuria esminį miesto konkurencingumo kriterijų, t. y. gyvenimo kokybės, pragyvenimo standartų lygį.

Kontroliuojamų ir nekontroliuojamų veiksmų teorija. Mokslinių miesto konkurencingumo studijų ataskaitose minima ir kontroliuojamų ir nekontroliuojamų veiksmų teorija. Šio požiūrio šalininkai teigia, kad ekonomikos subjektas gali savarankiškai daryti įtaką kontroliuojamiems veiksmams ir taip reguliuoti savo konkurencingumą. Nekontroliuojamaisiais veiksmiais laikomos išorinės sąlygos, kurios apibrėžia potencialų konkurencingumo lygį (nepriklausantį nuo subjekto). Kontroliuojamaisiais veiksmiais ekonomikos subjektas gali tik koreguoti potencialo lygį. Kadangi ekonomikos subjektų, tarp jų ir miestų, nekontroliuojamų veiksmų poveikis skiriasi, konkurencingumo veiksniai gali būti klasifikuojami į kelias grupes: 1) absoliučiai nekontroliuojamus veiksmus (geografinės sąlygos ir pan.), kurie apibrėžia konkurencingumo „pagrindą“; 2) trumpalaikius nekontroliuojamus veiksmus (išsilavinimo lygis, tyrimai ir plėtra, infrastruktūra ir pan.), kurie laikomi visiškai nekontroliuojamais trumpu laikotarpiu, bet kontroliuojami ilgu laikotarpiu; 3) aukštesniojo lygmens institucijų kontroliuojamus veiksmus (vyriausybės socialinė ir ekonominė politika subjekto požiūriu); kontrolės lygis priklauso nuo politikų paramos ir „lobistinės veiklos“; 4) tiesiogiai kontroliuojamus veiksmus (subjektui pasiekiami išteklių ir priemonės), kurių pritaikymo efektyvumas atspindi subjekto indėlį į jo konkurencingumo formavimą.

Veiksmų kontroliavimo galios apibrėžimas leidžia įvertinti objektyvią pradinę miesto poziciją konkurencinėje kovoje. Kontroliuojamieji veiksniai leidžia pagerinti poziciją įgyvendinant skirtingas strategijas.

Ekonominių ir strateginių veiksmų teorija. Nemažai autorių ([13; 59; 60; 61], kt.) miesto konkurencingumo veiksmų analizę grindžia ekonominių ir strateginių veiksmų teorija. Pavyzdžiui, Kresl [13] teigia, kad miestų konkurencingumo veiksmus galima suskirstyti į dvi kategorijas: pirmoji – tai „ekonominiai veiksniai“, kurios sudaro gamybos ir infrastruktūros veiks-

niai; antroji – „strateginiai veiksniai“, susidedantys iš politikos kryptių bei priemonių ir institucinės sąrangos.

Van Dijk [59] identifikuoja šiuos miesto ekonomikos konkurencingumui darančius įtakos veiksmus: ekonominius (gamybos, infrastruktūros, vietos, ekonomikos struktūros, miesto įstai-gų) bei strateginius (valdžios efektyvumo, miesto strategijos, privačios ir viešosios partnerystės, institucinio lankstumo).

Struktūrinių ir dinaminių veiksmų teorija. Sutarauta [61] siūlo miesto konkurencingumą formuojančius veiksmus skirstyti į struktūrinius ir dinaminius. Teorijos autoriaus nuomone, miestų konkurencingumą lemia aštuoni pagrindiniai veiksniai, suformuojantys tam tikrą „konkurencingumo kubą“: miesto infrastruktūra, įmonės, žmoniškieji išteklių, gyvenamosios aplinkos kokybė, institucijos ir plėtros tinklas, narystė tinkluose, miesto įvaizdis, kūrybinė įtampa, susijusi su plėtros veiklomis.

Šie pagrindiniai elementai toliau gali būti skirstomi į struktūrinius ir dinaminius konkurencingumo veiksmus. Struktūriniai veiksniai apibrėžia plėtros veiklų sąlygas. Dinamiai veiksniai elementai susiję su skirtingų veikėjų ir jų mokėjimu įgyti naujų žinių ir gebėjimų ir kurti inovacijas bendradarbiaujant ir plečiant tinklus. Dinamiškuosius konkurencingumo veiksmus gana sunku išlaikyti ar imituoti. Todėl galima daryti prielaidą, kad jie lemia tai, ar vienas miestas turi konkurencinį pranašumą, palyginti su kitais, ar ne [63].

Vidinių miesto konkurencingumo veiksmų teorija. Deas ir Giordano [58] nuomone, miesto konkurencingumo šaltinis yra „pradinių vertybių, esančių geografiniame vienetė, visuma“, o rezultatas – „firmų, kurios gali tomis vertybėmis naudotis, veiklos rezultatas“. Konkurencingumas taip pat siejamas su naujomis pramonės šakomis, fiziniu, žmoniškuoju bei instituciniu kapitalu [10] bei geru ekonomikos augimu, leidžiančiu miestui išlaikyti savo pozicijas miestų hierarchijoje [13]. Šie ir kiti autoriai (pvz., [38]) teigia, kad miesto konkurencingumas ir sėkmė neginčijamai atsiranda miesto vidinių savybių dėka.

Gozelak [64] išskiria šiuos vidinius vietovės (miesto) konkurencinės sėkmės veiksmus: vietos lyderį, aktyvų vietinį elitą, vietos institucijas, integruotą antreprenierių bendruomenę, aktyvią ir socialinių konfliktų nesuskaidytą bendruomenę, tarpasivaldybinį bendradarbiavimą. Jensen-Butler [60] pabrėžia, kad miesto konkurencingumas daugiausia priklauso nuo pozicijos nacio-

nalinėje ir tarptautinėje miestų sistemoje, infrastruktūros (transporto, komunikacijų, elektros ir vandens tiekimo), efektyvios miesto valdžios veiklos, tyrimų ir plėtros veiklos, švietimo kokybės, žmogiškųjų išteklių kokybės.

Savitch ir Kantor [14] požiūriu, miestų konkurencinis pranašumas priklauso taip pat nuo vidinių miesto veiksmų, t. y. balanso tarp vietinių plėtros strategijų, koordinuotų visuomenės veiksmų ir sąmoningų piliečių. Webster ir Muller [15], analizavę besivystančių šalių miestų konkurencingumą veikiančių veiksnių – miesto ekonominės struktūros, teritorijos vertybių, žmoniškųjų išteklių bei institucinės aplinkos - sąveikos modeliu.

Lever [61] atliktoje studijoje išskiriamos šios pagrindinės Europos miestų sąlygos, turinčios tie-

sioginės įtakos jų konkurencingumui: miesto dydis ar sostinės statusas; miesto geografinė padėtis – šalies centrinėje dalyje ar periferijoje; miesto geografinė padėtis Europoje – šiaurėje ar pietuose. Autoriaus atlikti tyrimai rodo, kad miestai sostinės ekonominiu požiūriu vystosi greičiau, kad miestai Europos pietuose (dėl ES politikos instrumentų įgyvendinimo, technologijų spartos) sparčiai vežasi Europos šiaurinėje dalyje esančius miestus ir kad miestų, esančių šalies pakraščiuose, veiklos rezultatai, palyginti su šalies centre esančių miestų veiklos rezultatais, taip pat pastebimai gerėja

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos skirtingų autorių požiūrių analizės, išskiriami vidiniai miesto konkurencingumą lemiantys veiksniai pasižymi įvairove. Apibendrintai skirtingose teorijose identifikuoti pagrindiniai vidiniai miesto konkurencingumą lemiantys veiksniai pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Vidiniai miesto konkurencingumą lemiantys veiksniai

<i>Veiksny</i>	<i>Autorius</i>
Žinios ir gebėjimai, organizaciniai gebėjimai, kvalifikuota darbo jėga, žmogiškieji ištekliai, vietos lyderis, inovatyvumas, kūrybiškumas, talentas, tolerancija	Amin (2000), van der Berg, Braun ir van der Meer (1997), Begg (1999), Parkinson et al (2004), Webster ir Muller (2000), Turok et al. (2003), Florida (2004)
Vietos institucijos, koordinuoti vietos organizacijų veiksmai, tarp-savivaldybinis bendradarbiavimas, strateginiai tinklai, viešojo ir privati partnerystė, aktyvi bendruomenė, sąmoningi piliečiai, integruota antrepnerių bendruomenė, vietinės plėtros strategijos, vizija ir strategija	Begg (1999), van der Berg, Braun ir van der Meer (1997), Gorzelak (2001), Webster ir Muller (2000), Turok et al. (2003), Porter (1998), Savitch ir Kantor (2002), Parkinson et al. (2004)
Fizinis kapitalas, teritorijos vertybės, infrastruktūra, fiziniai vietovės pranašumai, būstas, vieta, įvaizdis	Begg (1999), Webster ir Muller (2000), Turok et al. (2003)

Kaip matyti, anot daugelio autorių svarbiausi miestų konkurencingumą veikiančios vidiniai veiksniais yra šie: žmogiškieji miesto veiksniai (kvalifikuota darbo jėga, turinti išskirtinių žinių ir gebėjimų, vietos lyderis, tolerancija, talentu ir kūrybiškumu pasižymintys gyventojai ir pan.), instituciniai veiksniai (tiek pačių institucijų skaičius, tiek jų veiklos efektyvumas, bendradarbiavimas tarp miestų, aktyvi, sąmoninga ir integruota vietos bendruomenė, vietos plėtros vizija bei strategija ir pan.), fiziniai veiksniai (mieste esančius fiziniai, infrastruktūros, gamtiniai objektai, miesto pasiekiamumas bei jungiamumas ir kt.), ekonominiai veiksniai (ekonomikos struktūra, erdvinės ekonominės sąlygos, aukštos pridėtinės vertės veiklos, klasteriai, kapitalo kaštai ir pan.). Miestai, siekdami sustiprinti savo konkurencingumą, turėtų visų pirma kreipti dėmesį į šiuos keturis miesto veiklos

sritis atitinkančius vidinius veiksniai ir jų raišką konkrečiau miesto atveju.

Remiantis apibendrinta įvairių mokslininkų požiūrių į miestų konkurencingumo didinimą lemiančius vidinius veiksniai, jų struktūrą ir reikšmę analize, siūloma vidinius miesto konkurencingumą lemiančius veiksniai skirstyti į keturias pagrindines kategorijas: 1) žmogiškieji veiksniai; 2) instituciniai veiksniai; 3) fiziniai veiksniai; 4) ekonominiai veiksniai. Kiekvieną šių kategorijų sudaro tam tikri elementai, kurių raiška lemia miesto situaciją konkurencinėje kovoje kitų tos pačios miestų konkuravimo rinkos dalyvių atžvilgiu. Šio tyrimo autorių siūlomi pagrindiniai atitinkamos kategorijos elementai pateikiami 2 lentelėje.

Kiekvienos iš šių kategorijų elementų skaičius ir turinys gali kisti, priklausomai nuo konkrečiau

miesto situacijos, t. y. galimybės gauti išsamius ir tikslius atitinkamą elementą iliustruojančius duomenis ir kitą būtiną informaciją. Elementų santyki-

nė reikšmė taip pat gali skirtis. Tačiau šių reikšmių nustatymas ir jų verčių išmatavimas turėtų būti atskiros mokslinės studijos tikslas.

2 lentelė. Miesto konkurencingumą lemiantys vidinės aplinkos veiksniai

<i>Kategorija</i>	<i>Elementai</i>
<i>Žmogiškieji veiksniai</i>	Darbo jėgos gebėjimai, mokymosi galimybės mieste, vietovės demografinė situacija, vietiniai miesto lyderiai, miestiečių inovatyvumas / kūrybiškumas / talentas, miestiečių tolerancija / kultūra / tradicijos
<i>Instituciniai veiksniai</i>	Vietinės miesto valdžios veiklos efektyvumas, institucijos lyderės, tarpinstituciniai miesto organizacijų ryšiai, mieste teikiamos paslaugos, miesto plėtros strategija
<i>Fiziniai veiksniai</i>	Miesto geografinė padėtis ir pasiekiamumas, miesto infrastruktūra, miesto gamtinė aplinkos išteklių
<i>Ekonominiai veiksniai</i>	Ekonomikos struktūra, aukštos pridėtinės vertės kūrimo veiklos, vietinė mokesčių sistema, miesto ekonomikos atlyginimų lygis, kapitalo pasiekiamumas mieste, miesto mokslo tyrimų ir eksperimentinės plėtros institucijos, miesto pramonės klasteriai

Atliekant miesto konkurencingumo veiksmų analizę, aptartuosius miesto konkurencingumo veiksmus būtina nagrinėti kompleksiskai, nesuteikiant preferencijos vienam ar kitam veiksmui. Visi išoriniai ir vidiniai veiksniai formuoja vientisą sistemą, kurioje jie yra tarpusavyje susiję.

Miesto vidinės aplinkos veiksmų, turinčių svarbią reikšmę miesto konkurencingumui, charakteristika pateikiama miesto vidinės aplinkos veiksmų analizės matricoje (žr. 3 lentelę).

Akivaizdu, kad negali būti akiai pakartotas nė vieno miesto konkurencingumo didinimo scenarijus, nes jį lemia kiekvieno miesto unikali situacija ir tam tikra istorinio laikotarpio specifika. Kiekvieno miesto konkurencinių pranašumų formavimas ir išlaikymas globalios žinių ekonomikos sąlygomis labiausiai priklauso nuo gebėjimo prognozuoti ir valdyti išorinės aplinkos pokyčius bei produktyviai panaudoti specifines, konkrečiame mieste sutelktas žinias bei gebėjimus sėkmingai veiklai išorinėse rinkose.

Atskiro miesto konkurencingumo analizė turi būti modifikuota, atsižvelgiant į konkretaus tiriamo miesto situaciją. Šiuo atveju svarbu yra tai, ar miestas priklauso pramonės, ar žinių ekonomikai, ar mažam, vidutiniam, ar dideliame urbanistiniame regionui, ar yra pereinamojo laikotarpio miestas, ar yra miestas, išgyvenantis krizę ir pan. Konkurencingumo analizė taip pat priklauso nuo laiko ir išteklių, kuriuos galima skirti pačiai analizei atlikti.

6. Miesto konkurencingumo modelis

Tyrimo metu parengtas teorinis miesto konkurencingumo modelis (žr. 5 pav.) remiasi miesto, kaip atviros sistemos, modeliavimo metodologi-

niais principais, atsižvelgiant į miesto veiklos bei miesto produkto specifiką.

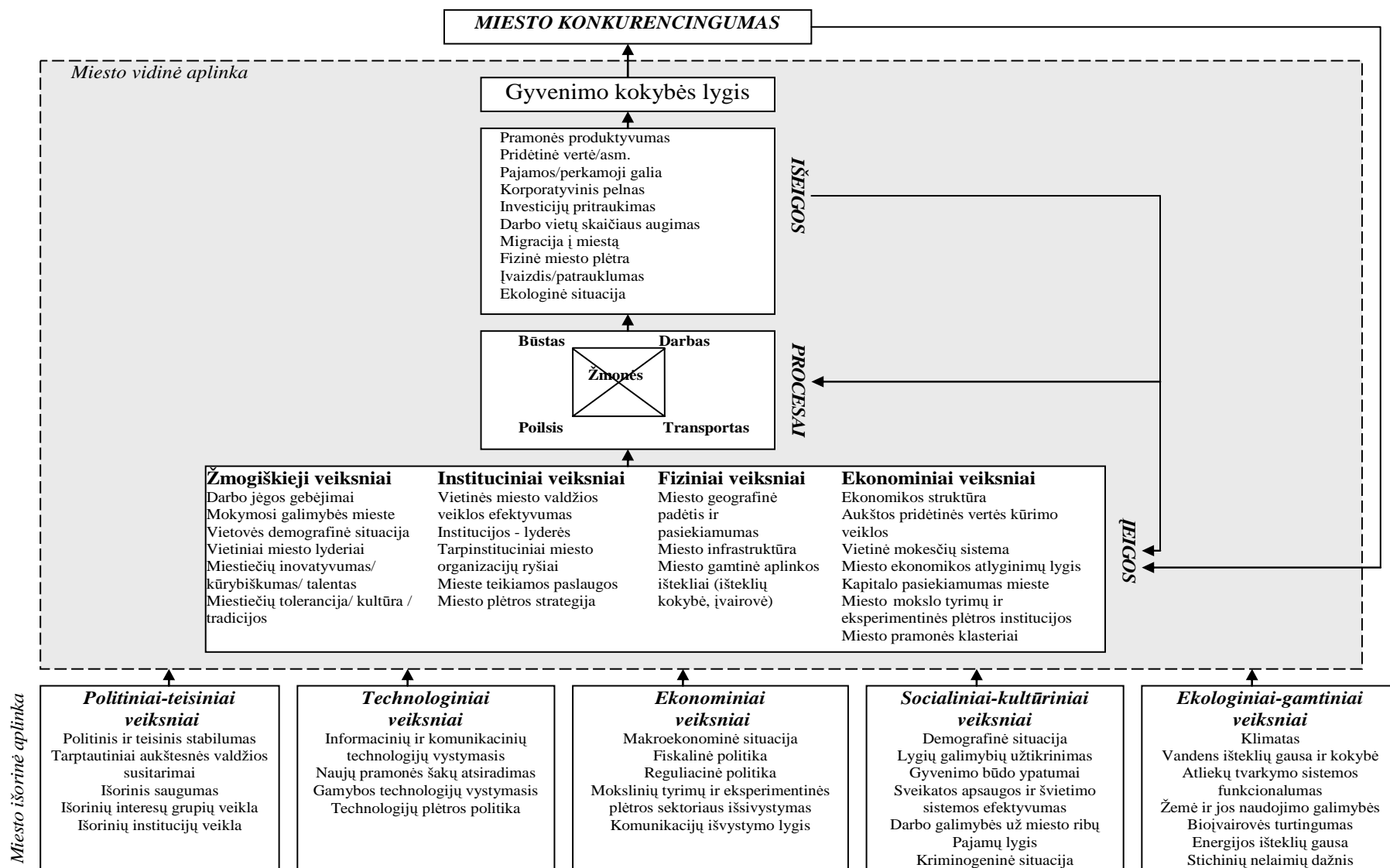
Miesto sistemoje nenutraukiamai vyksta įeigų transformacijos į išeigas procesai. Įeigos (išoriniai ir vidiniai aplinkos veiksniai) - pačios įvairiausios žmogiškosios veiklos, miestiečių būsto, darbo, transporto ir poilsio funkcijos įgyvendinimo metu, transformuojamos į tam tikrus rezultatus (išeigas), kuriuos atspindi mieste veikiančios pramonės produktyvumas, pridėtinė vertė vienam asmeniui, miestiečių pajamos / perkamoji galia, mieste veikiančių organizacijų korporatyvinio pelno lygis, investicijų pritraukimo į miestą rodikliai, darbo vietų miesto organizacijose daugėjimas, gyventojų ir darbuotojų migracija į miestą, taip pat fizinė miesto plėtra, miesto įvaizdis ir patrauklumas, miesto ekologinė situacija ir pan. Šių rezultatų visuma sudaro konkretaus miesto gyvenimo kokybę, arba gerovės, lygį, kuris turi lemiamą reikšmę bendrajam miesto konkurencingumui kito ar kitų miestų atžvilgiu. Svarbu pabrėžti, kad miesto konkurencingumas reiškiasi miesto išorinėje aplinkoje.

Nuolatiniam įeigų transformacijos į išeigas veiksmui tiesioginę įtaką daro įvairūs miesto išorinės aplinkos veiksniai. Taip pat ir miestas, įvairūs jo vidinės aplinkos elementai daro poveikį išorinei miesto aplinkai. Taip atsiranda abipusė miesto ir jo aplinkos sąveika.

Miesto konkurencingumą lemiančius veiksmus reprezentuoja miesto veiklos proceso įeigos. Jos identifikuojamos aplinkose: išorinėje ir vidinėje. Išorinės aplinkos veiksniai grupuojami į penkias grupes: politinių-teisinių veiksmų, socialinių-kultūrinių veiksmų, ekonominių veiksmų, technologinių veiksmų, gamtinių-ekologinių veiksmų. Vidinės aplinkos veiksniai jungiami į žmogiškųjų

3 lentelė. Miesto vidinės aplinkos analizės matrica

<i>Veiksny</i>	<i>Elementas</i>	<i>Reikšmė</i>
<i>Žmogiškieji veiksniai</i>	Darbo jėgos gebėjimai	Miestiečių žinių, tam tikrai situacijai pritaikomų sugebėjimų visuma, tobulėjimo, socialinio išitraukimo, aktyvaus pilietiškumo ir užimtumo pagrindas
	Mokymosi galimybės mieste	Formaliojo ir neformaliojo mokymosi institucijų skaičius mieste, jų veiklos kokybė
	Vietovės demografinė situacija	Miesto gyventojų skaičiaus kitimo tendencijos, lytis, rasė, tautybė, gimstamumo / mirtingumo rodikliai
	Vietiniai miesto lyderiai	Svarbiausių miesto organizacijų (savivaldybės administracijos, verslo asocijuotų struktūrų, žymiausių nevyriausybinų bei religinių organizacijų, įtakingiausių politinių partijų) vadovai
	Miestiečių inovatyvumas / kūrybiškumas / talentas	Gabumų ir gebėjimų visuma, padedanti sukurti naują, originalų, reikšmingą visuomenei rezultatą – produktą ar paslaugą
	Miestiečių tolerancija / kultūra / tradicijos	Pakantumas, sutarimas su kitais visuomenės nariais, kurių pažiūros ar gyvenimo būdas yra kitoks
<i>Instituciniai veiksniai</i>	Vietinės miesto valdžios veiklos efektyvumas	Vietinės valdžios institucijų funkcijų įgyvendinimo kokybė, jų veiklos tikslų pasiekimo rezultatai
	Institucijos lyderės	Mieste išikūrusios organizacijos (verslo įmonės, nevyriausybinių organizacijos, viešosios institucijos), gerai žinomos, sėkmingai veikiančios ir už miesto ribų
	Tarpinstituciniai miesto organizacijų ryšiai	Vietos ir aukštesniojo lygmens valdžios institucijų sąveika; valdžios, verslo ir nevyriausybinių organizacijų sąveika
	Mieste teikiamos paslaugos	Viešosios, sporto, laisvalaikio ir pan. paslaugos
	Miesto plėtros strategija	Miesto integruotos plėtros vizija, prioritetai, strategija
<i>Fiziniai veiksniai</i>	Miesto geografinė padėtis ir pasiekiamumas	Miesto pasiekiamumas keliais, geležinkeliais, oro, vandens transportu, interneto ryšiu
	Miesto infrastruktūra	Miesto gatvių, kelių, vandens, energijos tiekimo, vandenvalos ir kt. sistemų, statinių, viešųjų erdvių išplėtojimas ir kokybė
	Miesto gamtinės aplinkos ištekliai	Miesto reljefas, vandens telkinių, žaliųjų erdvių išplėtojimas ir kokybė
<i>Ekonominiai veiksniai</i>	Ekonomikos struktūra	Mieste veikiančių įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklų įvairovė
	Aukštos pridėtinės vertės kūrimo veiklos	Telekomunikacijų, nanotechnologijų, logistikos, finansų valdymo ir pan. veiklas vykdančių organizacijų egzistavimas ir įvairovė mieste
	Vietinė mokesčių sistema	Vietinių mokesčių ir rinkliavų įvairovė, dydis, surinkimo ir administravimo pobūdis
	Miesto atlyginimų lygis	Miesto gyventojų gaunamų atlyginimų vidurkis
	Kapitalo pasiekiamumas mieste	Veiklos finansavimo šaltinių pasiekiamumas mieste
	Miesto mokslo tyrimų ir eksperimentinės plėtros institucijos	Mokslo tyrimų ir eksperimentinės plėtros institucijų skaičius mieste ir jų veiklos efektyvumas
	Miesto pramonės klasteriai	Miesto teritorijoje sukonzentruotų, tarpusavyje sąveikaujančių kompanijų ir institucijų egzistavimas, jų funkcionavimo efektyvumas

5 pav. Miesto konkurencingumo modelis

veiksnių grupę, institucinių veiksnių grupę, fizinį veiksnių grupę, ekonominių veiksnių grupę.

Nustatant pagrindinius miesto konkurencingumą lemiančius veiksnius, buvo siekiama atsiriboti nuo veiksnių, kurie neturi tiesioginio poveikio miesto konkurencingumui, nėra informatyvūs, jų įtaka yra nereikšminga. Veiksnių grupių eiliškumas yra lygiavertis, t. y. jų reikšmingumas nepriklauso nuo jų pavaizdavimo modelyje vietos. Taikant siūlomą miesto konkurencingumo modelį, jį sudarantys veiksniai, kurie daro įtaką miesto konkurenciniam pranašumui, gali būti vertinami naudojant pirminius ir antrinius duomenų šaltinius.

Apibendrinimas

Miestai, telkdami didžiausią vartotojų koncentraciją ir stambiausias šalies vidaus rinkas, yra pagrindinis valstybės ar regiono ekonomikos variklis. Tai kompleksiškos, save organizuojančios, rinkos veikiamos sistemos, pasižyminčios sparčia dinamika ir glaudžiais ekonominiais, socialiniais ir technologiniais ryšiais. Miestai atlieka svarbiausias visuomenės produktų paskirstymo funkcijas nacionalinėje, regioninėje ir globaliojoje ekonomikoje. Valstybės gerovės siekis tiesiogiai priklauso nuo šalies miestų gerovės. Socialinis-ekonominis miestų plėtojimas yra nacionalinės politikos sritis, kurioje visų pirma svarbiausia vietinės valdžios atsakomybė.

Išskiriami šie pagrindiniai miesto sampratos tipai: miestas kaip sistema (sisteminiis požiūris); miestas kaip vieta; miestas kaip rezultatas; miestas kaip organizacija; miestas kaip funkcija. Sisteminiis požiūris padeda atskleisti miesto, kaip ypatingu kompleksiskumu pasižyminčio socialinio reiškimo, funkcionavimo esmę. Miesto veiklos rezultatus bei jas lemiančias priežastis atskleidžia vidinės ir išorinės miesto aplinkos veiksniai ir elementai bei jų tarpusavio ryšiai.

Dėl pakitusios pasaulio bei nacionalinių urbanistinių hierarchijų struktūros miestų konkurencija nacionalinėje ir tarptautinėje erdvėje intensyvėja. Kiekviena urbanistinė teritorija konkuruoja su kitomis pagal savo funkcijas ir įtakos sferą (globaliąją, nacionalinę ar regioninę), kurioje jie specializuojasi. Miestų konkurencija nėra absoliuti; konkurencija galima tik tarp panašias funkcijas atliekančių, panašaus dydžio ar panašaus statuso miestų. Šios konkurencijos bendras tikslas – mieste išlaikyti esamas ar pritraukti naujas sėkmingas veiklas, gyventojus ir lankytojus. Šiame kontekste šiuolaikinių miestų valdžios institucijų elgsena turi prisitaikyti prie naujų vadybos paradigmu ir naujų veiklos vietos pasirinkimo kriterijų.

Mokslinėje literatūroje nėra suformuotos viešingos miesto konkurencingumo koncepcijos. Remiantis mokslinės literatūros analize, siūlomas šis miesto konkurencingumo apibrėžimas: „Miesto konkurencingumas – tai miesto bendruomenės gebėjimas išlaikyti konkurencinę poziciją konkrečioje konkurencijos srityje (rinkoje) tarp kitų panašaus tipo ir panašių tikslų siekiančių miestų, tausojant išteklius ir didinant miesto narių gerovę dėl vidinių išteklių ir išorinės aplinkos veiksnių valdymo“.

Teorinėje literatūroje aptariami miesto konkurencingumo analizės modeliai nėra pakankamai išsamūs ir informatyvūs; juose nėra veiksnių, darančių įtaką miesto veiklos rezultatams, arba jų yra ribotai; veiksniai pasižymi didele įvairove; modeliuose siūlomi konkurencingumo didinimo sprendimai dažniausiai grindžiami ekonominiais veiksniais, pasigendama socialinių, kultūrinių, istorinių, technologinių, fizinių ir kitų veiksnių.

Miesto konkurencingumo veiksnių analizė dažniausiai remiasi įėjimų ir išėjimų veiksnių, ekonominių ir strateginių veiksnių, kontroliuojamų ir nekontroliuojamų veiksnių, struktūrinių ir dinaminių veiksnių, vidinių ir išorinių veiksnių teorijomis.

Atsižvelgiant į miesto konkurencingumo studijų specifiką, tyrimo metu parengtas miesto konkurencingumo modelis, kuriame išskirti pagrindiniai miesto konkurencingumą lemiantys veiksniai, apibrėžtas šių veiksnių transformacijos į miesto veiklos rezultatus procesas. Siūloma miesto konkurencingumą didinančius veiksnius klasifikuoti į dvi pagrindines grupes:

- išorinės aplinkos veiksnius, darančius įtaką miesto konkurencingumo įgijimui, išlaikymui ir didinimui, kurie sujungiami į penkias elementų grupes: politinius-teisinius, ekonominius, socialinius-kultūrinius, technologinius ir gamtinius-ekologinius aplinkos veiksnius;
- vidinės aplinkos veiksnius, sudarančius prielaidas miesto konkurencingumui didinti, kurie sujungiami į keturias elementų grupes: žmogiškuosius, institucinius, fizinius ir ekonominius veiksnius.

Remiantis miesto konkurencingumo modelio patikrinimo metu surinktais duomenimis, nustatyta, kad miesto konkurencingumo modelyje išskirti veiksniai gali būti laikomi pagrindiniais miesto konkurencingumą lemiančiais veiksniais.

Literatūra

1. Best, M. *The New Competition*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1990

2. Best, M. *The New Competitive Advantage: The Renewal of American Industry*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
3. Hubbard, P. J. The Politics of Flow: on Birmingham, Globalization and Competitiveness, Globalization and World Cities Study Group and Network. *Research Bulletin*, 2001, No 37. <http://www.lboro.ac.uk/departments/gy/gawe/rb/gaws/rb/rb37.html> [2006-10-20].
4. *Global Competitiveness Report 2006-2007*. World Economic Forum. <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Buy%20online/index.htm> [2007-07-30].
5. *The State of Urban Britain. The UK Competitiveness Index 2002*. Robert Huggins Associates, 2003, p. 180. <http://www.hugginsassociates.com/> [2006-06-26].
6. Florida, R. *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. 1st ed. Perseus Books Group, 2002.
7. Atkinson, R. D. and Coduri, R. *The 2002 State New Economy Index*. Benchmarking Economic Transformation in the States. Progressive Policy Report, 2002.
8. Scott, A.J. (Ed.). *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*. New York: Oxford University Press, 2001.
9. Kotkin, J. *Avoiding Excesses Has Buoyed L.A.'s Tech Sector*. *Los Angeles Business Journal*, August 20, 2001.
10. Begg, I. *Cities and Competitiveness*. South Bank University. <http://www.competitiveness.org/article/articleview/644/1/31/> [2004-02-20]
11. Jucevičius G. *Inovatyvūs miestai ir regionai*. Kaunas: Technologija, 2007.
12. Jucevičius G. ir Kriaučionienė M. *Regionų ir miestų sėkmės strategijos*. Kaunas: Vitae Litera, 2006.
13. Kresl, P. *The Determinants of Urban Competitiveness*. North American Cities and the Global Economy: Challenges and Opportunities. London: Sage Publications, 1995, 45-68.
14. Savitch, A. and Kantor, P. *Cities in the International Marketplace: The Political Economy of Urban Development in North America and Western Europe*. Princeton University Press, 2004.
15. Webster, D. and Muller, L. *Urban Competitiveness Assessment in Developing Country Urban Regions: The Road Forward*. Paper prepared for Urban Group, INFUD, The World Bank, Washington, July 17, 2000.
16. Brenner, N. Globalisation as Reterritorialisation: The Re-scaling of Urban Governance in the European Union. *Urban Studies*, 1999, Vol. 36, No 3, 431-451.
17. Hall, P. *Urban and Regional Planning*. 3rd ed. London: Routledge, 1992.
18. Harris, N. Cities in a Global Economy: Structural Change and Policy Reactions. *Urban Studies*, 1997, Vol. 34, No 10, 1693-1703.
19. Ratcliffe, J. *Competitive Cities: Five Keys to Success*. http://www.chforum.org/library/compet_cities.html [2005-01-28].
20. Cheshire, P. C. and Gordon, R. I. Territorial Competition: Some Lessons for Policy. *The Annals of Regional Science*, 1998, No 32, 321-346.
21. Cuadrado- Roura, J. Regional Convergence in the E.U. From Hypothesis to the Actual Trends. *The Annals of Regional Science*, 2001, No 35, 333 – 356.
22. Cuadrado-Roura, R.J., Rubalcaba-Bermejo, L. Specialisation and Competition amongst European Cities: Anew Approach through Fair and Exhibition Activities. *Regional Studies*, 1998, Vol. 32, No 2, 133-147.
23. *European Spatial Development Perspective – ESDP*. Adopted by the European Council of EU Ministers Responsible for Spatial Planning, in Potsdam, 10-11/05/99.
24. Borja, J. and Castells, M. *Local and Global: Management of Cities in the Information Age*. London: Earthscan, 1997.
25. Šešelgis, K. *Rajoninio planavimo ir urbanistikos pagrindai*. Vilnius: Mintis, 1975.
26. Vanagas, J. *Miesto teorija*. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003.
27. Porter, M. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press, 1990.
28. Kotler, Ph., Hainer, D.H. and Rein, I. *Marketing Places*. New York: The Free Press, 1993.
29. Berry, B. *Cities as Systems within Systems of Cities*. Papers and Proceedings of the Regional Science Association, 1964, Vol. 13, 147–163.
30. Borja, J. and Castells, M. *Local and Global: Management of Cities in the Information Age*. London: Earthscan, 1997.
31. Masure, Ph. *Variables and Indicators of Vulnerability and Disaster Risk for Land-use and Urban or Territorial Planning*. Information and Indicators Program for Disaster Risk Management. Inter-American Development Bank. Manizales – Colombia, 2003.
32. Kay, J., Reiger, H., Boyle, M. and Francis, G. *An Ecosystem Approach for Sustainability: Addressing the Challenge of Complexity*. *Futures*, 1999, Vol. 31, No 7, 721–742.
33. Bretagnolle, A., Daudé, E. and Pumain, D. From Theory to Modeling: Urban Systems as Complex Systems. *Cybergeo: Revue européenne de géographie*, 2006, N° 335.
34. Ausubel, J.H., Herman, R. (Eds.). *Cities and their Vital Systems: Infrastructure–Past, Present and Future*. National Academy Press: Washington, DC, 1998.
35. Pumain, D. *Scaling Laws and Urban Systems*. European Research Programme ISCOM. <http://www.Santfe.edu/research/publications/workingpapers/04-02-02.pdf> [2007-01-14].
36. Wooton, B. *Cities as Complex Adaptive Systems*. <http://www.generation5.org/content/2004/complexCities.asp> [2006-10-21].
37. Portugali, J. *Self-Organization and the City*. Springer, Berlin, 2000.
38. Oatley, N. *Cities, Economic Competition and Urban Policy*. Paul Chapman Publishing Ltd.: London, 1998
39. Porter, M. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. 1st ed. Free Press, 1998.

40. Putnam, R. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press, 1993.
41. Amin A. and Thrift N. Holding down the global. In: *Globalisation, Institutions and Regional Development in Europe*. Oxford University Press, 1994.
42. Camagni, R. *On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading?* *Urban Studies*, 2002, Vol. 39, No. 13, 2395–2411.
43. Cheshire, P. and Hay, D. G. *Urban Problems in Western Europe: An Economic Analysis*. London: Unwin Hyman, 1989.
44. Budd, L. Territorial Competition and Globalisation: Scylla and Cherybdis of European Cities. *Urban Studies*, 1998, Vol. 35, 663-685.
45. 6th Periodic Report. European Commission. *Official Publications of the European Communities*, 2000.
46. Shaw, D.V. The Post-Industrial City. In: Paddison, R. (Ed.). *Handbook of Urban Studies*. London: Sage Publications, 2001, 284-296.
47. Raipa A. (Ats. red.). *Naujoji viešoji vadyba*. Kaunas: Technologija, 2007.
48. McAvoy, M. and Cohen N. *Time to Give Space to Regeneration*. *Financial Times*, September 13, 2002
49. Jacobs, J. *The Economy of Cities*. New York: Vintage Books, 1970.
50. Jacobs, J. *The Death and Life of Great American Cities*. London: Pimlico, 2000.
51. Castells, M. *The Informational City; Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process*. Oxford/Malden, MA: Blackwell, 1989.
52. Storper, M. *The Regional World; Territorial Development in a Global Economy*. New York/London: The Guilford Press, 1997.
53. Hall, P. *Cities in Civilization: Culture, Innovation, and Urban Order*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1998.
54. Storper, M. and Scott, A. J. Regions, Globalization, Development. *Regional Studies*, 2003, Vol. 37: 6&7, 579-593.
55. Petrakos, G. and Economou, D. *Internationalism and Structural Changes in European System of Urban Centers in Adricopoulou*. In: H. and Kafkalas, G (Eds.). *The New European Space*. Atsens, 2000.
56. *European Competitiveness Index 2006*. Robert Huggins Associates. http://www.hugginsassociates.com/product_info.php/cPath/23/products_id/49 [2006-04-16].
57. Parkinson, M. and Boddy, M. *Introduction in City Matters: Competitiveness, Cohesion and Urban Governance*. In: Boddy, M. and Parkinson M. (Eds.), Bristol: Policy Press, 2004.
58. Deas, I. and Giordano, B. Conceptualizing and Measuring Urban Competitiveness in Major English Cities. In: *Environment and Planning*, 2001, A 33, 1411-1429.
59. Dijk, M. P., van. *Globalization and Economic Restructuring: Competitiveness at the Regional, Country, City and Enterprise Level*. Erasmus University, Rotterdam, the Netherlands, 1998.
60. Jensen-Butler, C. Competition between Cities, Urban Performance and The Role of Urban Policy: a Theoretical Framework. In: Jensen-Butler, C., Shachar, A. and van Weesep, J. (Eds.). *European Cities in Competition*, Aldershot: Avebury, 1997
61. Lever, W. F. Competition within the European Urban System. *Urban Studies*, 1993, Vol. 30, No 6, 935-948.
62. Sotarauta, M. *Development Games and the Eight Elements of Urban Region Competitiveness*. The Association of Finnish Local and Regional Authorities, Acta no 137. Helsinki, 2002.
63. Linnamaa, R. Structural and Dynamic Elements of Urban Competitiveness. In: Sotarauta, M. (Ed.). *Urban Competitiveness and Management in Information Society*. Suomen Kuntaliitto, Acta-sarja 106. Helsinki. 1999, 18-40.
64. Gorzelak, G. *Economic and Strategic Plan for a City or Region*. EUROREG: Warsaw University, 2001.

Jolita Sinkienė

Factors of Urban Competitiveness

Summary

The article discusses some theoretical issues of city competitiveness analysis, paying a specific attention to the process of formation of city competitiveness and to key factors that influence the level of city competitiveness. It is emphasized that most contemporary methodologies that are being used to analyze competitiveness of subjects of international or national level are not relevant for analysis of subjects at subnational level (city). After a detailed analysis of different theories and approaches on the subject, the authors suggest a new model for analysis of city competitiveness. Most important factors representing both external and internal city environment as well as elements constituting each of the factors are presented in the model.